MODALITĂȚI DE CONSTRUCŢIE A FRAZEI ÎN PROZA DE MIGRAȚIE

WAYS OF SENTENCE CONSTRUCTION IN THE MIGRATION PROSE

Silvia MAZNIC, ORCID:
Facultatea Litere, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

CZU: 81'367.4:821.135.1-31(478) e-mail: silviamaznic@gmail.com

Fenomenul migrației se manifestă tot mai pregnant și în domeniul literaturii. Reprezentative pentru proza din afara contextului basarabean sunt romanele Tatianei Țîbuleac „Grădina de sticlă" și „Vara în care mama a avut ochii verzi". Prezintă interes modul în care se face conexiunea propozițiilor în fraza acestei prozatoare, aici prevalând juxtapunerea și jonctivele coordonatoare dar, sau.

Autoarea, având predilecție pentru stilul concis, contrapune în mod neașteptat propoziții ce exprimă tensiuni, paradoxuri, o schimbare bruscă, conferind, astfel, frazei o încărcătură emoțională profundă. Frazele scurte, dar pline de sens, sunt expresia unor trăiri dureroase, marcate de cinismul realității.

***Cuvinte-cheie**: proza migrației, conjuncție coordonatoare, jonctiv, juxtapunere*

The phenomenon of migration is also evident in the domain of literature. Examples of prose beyond the basarabean context are the novels of Tatiana Tibuleac "Gradina din sticla" and " Vara in care mama a avut ochii verzi". The way the connection of the sentences happen in the phrases of this prose writer presents great interest, where juxtaposition and coordinating conjunction "but", "or" often abound.

The writer prefering the brief style, associates in an unexpected way sentences that express tension, paradoxes, a sudden change, confering to the phrase a deep emotional charge. Short phrases, but full of sense express some painful experience characterized by cynicism of reality.

***Keywords:** migration prose*, *coordinating conjunction, juxtaposition*

INTRODUCERE

Actualitatea temei propuse pentru cercetare în prezentul articol este conexă și complementară cu evoluția limbii. Unul din aspectele ce țin de dinamica limbii se reflectă în modul în care ne construim enunțurile pentru comunicare. Structura frazei utilizate este influențată și modelată de tendința noastră spre concizie sau prolixitate, care, la rândul lor, sunt determinate de intențiile comunicative ale vorbitorului. Adepții stilului laconic își construiesc frazele din propoziții juxtapuse, iar pledoaria pentru subordonare a celorlalți presupune necesitatea lor de întrebuințare a mai multor jonctive pentru redarea celor mai fine și mai voalate raporturi gramaticale.

Sub aspect cronologic, coordonarea apare mai înainte [Ciobanu,1997: 282], de aceea ea este prezentă în textele de limbă veche, precum și în limbajul copiilor [Ibidem], fiind și o caracteristică a vorbirii orale. În prezent, în pofida veacului evoluat pe care îl parcurgem, în mai multe opere artistice observăm predilecția autorilor atât pentru juxtapunerea propozițiilor în frază, cât și pentru joncțiunea coordonatoare. Dacă utilizarea parataxei este explicabilă în faza incipientă a limbii, care sunt cauzele unei frecvențe tot mai mari în prezent a acesteia în limba scrisă? Astfel, ***obiectivele cercetării noastre*** constau în dezvăluirea motivelor pentru care în proza contemporană este utilizat tipul respectiv de conexiune, relația dintre intenția autorului și raportul sintactic selectat. De asemenea, ne interesează modelul de frază întâlnit cel mai frecvent în proza din care a fost selectat materialul faptic, în ce măsură acesta (modelul) determină și conturează stilul autorului.

Obiectul investigației este modalitatea de construcție a enunțurilor în baza romanelor Tatianei Țîbuleac *„Grădina de sticlă” și „Vara în care mama a avut ochii verzi”,* selectate din proza migrației din deceniul 2010-2020 și la care ne-am limitat în acest articol din lipsă de spațiu. Prezintă interes modul în care se face conexiunea propozițiilor în fraza acestei prozatoare, aici prevalând frazele scurte, compuse prin juxtapunere și jonctivele coordonatoare *dar, sau.*

Textele artistice, deși au fost studiate sub mai multe aspecte de exegeți literari, referirile la raportul sintactic sunt puține, prin aceasta explicându-se ***gradul*** mai puțin avansat ***de cercetare*** a problemei vizate. Una din cauzele lacunei respective constă în lipsa cercetării fenomenului de către lingviști, care s-ar preocupa doar de categoriile gramaticale din text.

Din punct de vedere teoretic, conexiunea sintactică este obiectul de studiu al mai multor lingviști, dar descrierea acestuia în baza unei opere artistice a fost, în special, predilecția celor care s-au ocupat de limba și stilul unor autori. Amintim aici *Limba și stilul poeziilor lui Vasile Alecsandri* de Tatiana Iliașenco, lucrare în care se fac cercetări ale raporturilor sintactice. [Iliașenco, 1961: 103]

METODOLOGIA CERCETĂRII

Actualmente, în studiile de sintaxă îşi face loc tot mai mult semantica, cuvântul în mişcare, *langue in exercice, langue en situation*. [a se vedea Ducrot, 1996; Frâncu, 1999] Unul din străluciții reprezentanți ai Cercului praghez, R. Iakobson opinează că fără semantică nu se poate studia nici gramatica și nici limba, în general. [apud Maznic, 2015: 172] Lingvistul Wiggo Bröndal, deși glosematician, nu a luat în seamă numai forma, ci și substanța. [apud Maznic, 2015:172] Sistemul, după el, este alcătuit din formă și substanță.

Semantica şi sintaxa alcătuiesc substanţa limbilor naturale, ele sunt prezente în orice act comunicativ inteligibil şi tind să aibă un caracter universal. [Ciobanu,1997: 90] Acestea au o conlucrare intimă in vederea valorificării structurilor de adâncime şi ale celor de suprafaţă. [Ciobanu, 2009: 89]

Aplicând metoda descriptivă, vom descrie din punct de vedere funcțional raporturile sintactice în frază. Sub aspectul principiului onomasiologic, la determinarea funcţiei gramaticale primează conţinutul asupra expresiei, interiorul asupra exteriorului, structura de adâncime asupra celei de suprafaţă. Pornind în sintaxă de la conținut spre formă, este relevantă analiza cazurilor când propozițiile coordonate prin sensul lor sunt subordonate sau invers când acestea din urmă, deși formal au trăsăturile unor propoziții dependente, la nivelul structurii de adâncime reprezintă, de fapt, niște coordonate. Astfel, conținutul propozițional sau *dictum* nu corespunde în situațiile respective cu cel modal-comunicativ sau *modus*. [Ciobanu, 1985: 5] Uneori, raporturile în discuție se deosebesc doar prin formă, sensul însă fiind aproape identic.

REZULTATE

Ab initio, țin să precizez că la identificarea unui raport sintactic, aderăm la opinia care susține că doar marca nu este suficientă în acest scop, întrucât ea poate cumula mai multe valori [Dimitriu, 1982: 120], decisiv fiind conținutul. Nu ne vom opri nici la discuțiile referitoare la numărul de raporturi sintactice [a se vedea Dimitriu, 1982: 111-120], considerând convingător punctul de vedere al lingvistului I.Iordan, conform căruia în limba română există trei raporturi sintactice: *de coordonare, de subordonare și de inerență*. [Idem: 111]

Identificând modalități de conexiune în romanul *Grădina de sticlă,* despre care critica literară a scris că autoarea descoperă „o realitate neglijată și nevăzută, domestică, proximă, atât de apropiată, așezată pe epiteliu, încât a trecut neobservată, și care își aștepta dreptul la exorcizare literară” [A.Tabac], menționez că fraza succintă este încărcată de imagini și trăiri emoționale profunde. Este remarcat, pe bună dreptate, drept un roman al lucidității fascinante, al maturizării forțate, al feminității reprimate violent, al descompunerii ineluctabile și al unei fecunde nostalgii [Idem].

Jonctivele sintactice întâlnite în textele Tatianei Țîbuleac cel mai des sunt cele de *coordonare*, printre care adversativele, care dețin întâietatea după frecvență, apoi copulativele și disjunctivele. *Și* este conjuncția ce cumulează cele mai multe valori în aceste texte, ea fiind, în funcție de context, cauzală, temporală, concesivă etc. la structura de adâncime.

O altă modalitate de conexiune preferată de autoare este *juxtapunerea*, care îi permite să intensifice exprimarea trăirilor lăuntrice, să enumere în ordine crescătoare tablourile redate, să surprindă prin contrapuneri neașteptate, astfel încât, se pare, prezența jonctivelor ar fi de prisos. Cea mai frecvent întâlnită structură a frazei este cea formată prin juxtapunere.

CONCLUZII

Lipsa conjuncției complică determinarea sensului pe care îl are raportul sintactic în frază, dar nu alterează în nici un fel înțelesul său. Dacă încercăm să încadrăm propozițiile juxtapuse în limitele unui raport sintactic, observăm că suplinirea nu este întotdeauna posibilă, dar, uneori, este redundantă.

Juxtapunerea este preferată și pentru efectele de stil pe care le poate oferi enunțului, dar și pentru predilecția autoarei pentru stilul concis. Predilecția unui autor pentru un raport sintactic sau altul contribuie într-o anumită măsură la modelarea stilului său. În cazul Tatianei Țîbuleac se conturează o strategie narativă elaborată pentru relatarea unor experiențe marcate de o cruzime neașteptată, de duritatea și cinismul realității, fapt care necesită sugestii și asocieri semantice pe măsură.

Bibliografie:

1. Ciobanu, Anatol. *Consideraţii privind locul semanticii în sintaxă*, Akademos, 2 (2009), p. 88-91.
2. Ciobanu, Anatol. *De la semantică la pragmatică*, Anale Ştiinţifice U.S.M., seria “Ştiinţe socio-umane”. Chişinău: USM (1997), p. 11-18.
3. Ciobanu, Anatol. *Gramatică şi semantică (reflecţii)*. Probleme de gramatică şi stilistică (culegere interuniversitară), Chişinău: Ştiinţa, 1985, pp. 3-15.
4. Dimitriu, Corneliu. Gramatica limbii române explicată. Sintaxa. Iaşi: Junimea, 1982. 381 p.
5. Ducrot, Oswald și Schaeffer Jean–Marie. *Noul dicţionar enciclopedic al ştiinţelor limbajului.* Bucureşti: Babel, 1996. 530 p.
6. Frâncu, Constantin. *Curente și tendințe în lingvistica secolului nostru*. Iași: Casa Editorială ”Demiurg”, 1999.
7. Tatiana Iliașenco *Limba și stilul poeziilor lui Vasile Alecsandri* Chișinău, 1961
8. Maznic, Silvia. *Coordonarea între dictum şi modus: principii de interpretare.* ULIM, LA FRANCOPOLYPHONIE 10/2015, vol.2, p. 171- 177.
9. Tabac, Alexandru. Vouă cine vă netezește sfârșitul? (Tatiana Țîbuleac, Grădina de sticlă) www. contrafort.md, 21.12.2018

Surse:

1. Tatiana Țîbuleac. *Grădina de sticlă*. Chișinău: Rotonda. Cartier, 2018, 276 p.
2. Tatiana Țîbuleac. *Vara în care mama a avut ochii verzi.* Chișinău: Cartier, 2017. [VMOV]